

УДК 332.3:631.

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-9\(11\)-359-372](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-9(11)-359-372)

Степаненко Тетяна Олександрівна кандидат економічних наук, доцент кафедри геодезії та землеустрою, Державний біотехнологічний університет, вул. Алчевських, 44, м. Харків, 61002, тел.: (099) 904-58-03, <https://orcid.org/0000-0003-1882-4721>

Винограденко Сергій Олександрович кандидат економічних наук, доцент кафедри геодезії та землеустрою, Державний біотехнологічний університет, вул. Алчевських, 44, м. Харків, 61002, тел.: (098) 465-04-18, <https://orcid.org/0000-0002-8520-6504>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Анотація. У сільському господарстві України існує низка проблем екологічного характеру до яких слід віднести втрату ґрунтами природної родючості, їх деградацію, виснаження, поширення вітрової та водної ерозії, погіршення якісного стану земель та їх деградація. Протягом тривалого часу економічний розвиток України супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту навколишнього природного середовища, що унеможливлювало досягнення збалансованого сталого розвитку. Сучасний стан екологічної ситуації стає небезпечним не лише для нинішнього, а більшою мірою, для майбутніх поколінь, що суперечить принципам сталого розвитку та несе загрозу подальшому розвитку держави. На сучасному етапі розвитку суспільних відносин проблема забезпечення екологічної безпеки виходить на перше місце, оскільки вона покликана забезпечити таке використання природних ресурсів, що сприятиме їх природному відновленню або заміщенню. Сьогодні практично неможливо зменшити обсяги споживання природних ресурсів, щоб виправити ситуацію, що склалась, адже, потреби населення постійно зростають і значно перевищують темпи зростання його чисельності.

Існуюча система управління земельними ресурсами хоч і базується на законодавчих положеннях, проте має низьку забезпеченість відповідними організаційними механізмами щодо їх забезпечення. Система використання та охорони земель має базуватися на засадах сталого розвитку із стратегічним впровадженням напрямів екологізації землекористування і, як наслідок, екологізації аграрного виробництва, спрямованих на поліпшення стану сільськогосподарських земель, покращення екосистем та соціальних умов життя населення. Розроблення концептуальних засад організаційно-

економічного механізму екологізації землекористування передбачає забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людей на основі екологізації здійснення виробничої діяльності. Основною метою екологізації землекористування є створення оптимальних умов, за допомогою застосування економічних важелів і організаційних стимулів, що будуть взаємо узгоджуватись економічними, екологічними та соціальними інтересами суспільства.

Ключові слова: земельні ресурси, екологізація землекористування, екологічна мережа, аграрне виробництво, ефективність, органічне виробництво.

Stepanenko Tetyana Oleksandrivna Ph.D. (Candidate in Economic Sciences), Associate Professor of the Department of Geodesy and Land Management of the State Biotechnological University, Alchevskikh St., 44, Kharkiv, 61002, tel.: (099) 904-58-03, <https://orcid.org/0000-0003-1882-4721>

Vynohradenko Serhiy Oleksandrovych Ph.D. (Candidate in Economic Sciences), Associate Professor of the Department of Geodesy and Land Management of the State Biotechnological University, Alchevskikh St., 44, Kharkiv, 61002, tel.: (098) 465-04-18, <https://orcid.org/0000-0002-8520-6504>

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PRINCIPLES OF ECOLOGIZATION OF LAND USE

Abstract. In the agriculture of Ukraine, there are a number of environmental problems, which include the loss of natural soil fertility, their degradation, exhaustion, the spread of wind and water erosion, deterioration of the quality of land and their degradation. For a long time, the economic development of Ukraine was accompanied by unbalanced exploitation of natural resources, low priority of environmental protection issues, which made it impossible to achieve balanced sustainable development. The current state of the ecological situation is becoming dangerous not only for the present, but to a greater extent for future generations, which contradicts the principles of sustainable development and poses a threat to the further development of the state. At the current stage of the development of social relations, the problem of ensuring environmental safety comes to the fore, as it is designed to ensure such use of natural resources that will contribute to their natural restoration or replacement. Today, it is practically impossible to reduce the consumption of natural resources in order to correct the existing situation, because the needs of the population are constantly growing and significantly exceed the growth rate of its population.

Although the existing land management system is based on legislative provisions, it is poorly equipped with appropriate organizational mechanisms for their provision. The system of land use and protection should be based on the principles of

sustainable development with the strategic implementation of directions for the greening of land use and, as a result, the greening of agricultural production, aimed at improving the condition of agricultural lands, improving ecosystems and social living conditions of the population. The development of the conceptual foundations of the organizational and economic mechanism of land use greening involves ensuring the environmental safety of people's lives based on the greening of production activities. The main goal of land use greening is to create optimal conditions, using economic levers and organizational incentives, which will be mutually agreed upon by the economic, ecological and social interests of society.

Keywords: land resources, greening of land use, ecological network, agricultural production, efficiency, organic production.

Постановка проблеми. З кожним днем розвитку суспільства ключові процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищують пріоритетність збереження довкілля, а отже, потребують відповідних цілеспрямованих термінових заходів щодо його відновлення та збереження.

Антропогенна діяльність у навколишньому середовищі носить суперечливий характер і, передусім, пов'язана із порушеннями щодо використання природних, зокрема земельних ресурсів, які призводять до негативних наслідків.

Основними першопричинами екологічних проблем України є:

- підпорядкованість екологічних пріоритетів економічній доцільності; неврахування наслідків для довкілля у законодавчих та нормативно-правових актах;

- неефективна система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів, зокрема неузгодженість дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, незадовільний стан системи державного моніторингу навколишнього природного середовища;

- переважання ресурсо- та енергоємних галузей у структурі економіки із здебільшого негативним впливом на довкілля, що значно посилюється через нерегульованість законодавства при переході до ринкових умов господарювання;

- досить низький рівень розуміння в суспільстві пріоритетів збереження довкілля та переваг збалансованого (сталого) розвитку, недосконалість системи екологічної освіти;

- незадовільний рівень дотримання природоохоронного законодавства та екологічних прав і обов'язків громадян;

- незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та забезпечення невідворотності відповідальності за його порушення;

- недостатнє фінансування з державного та місцевих бюджетів природоохоронних заходів, фінансування таких заходів за залишковим принципом [1].

Як бачимо чималий спектр причин розвитку незадовільної екологічної ситуації нині потребує негайного прийняття концептуальних рішень у сфері екологізації як природокористування так і аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для покращення ситуації що склалася є обґрунтування світогляду людства та відносин між природою та людиною. Тож, процеси екологізації мають охоплювати всі галузі народного господарства та поширюватись на земельні угіддя усіх країн світу. Розглядаючи ці питання на світовому рівні, зарубіжні вчені Р. Штайнер, А. Ховард, Е. Бальфур, Л. Бромфілд, Е. Пфайффер, М. Окада, М. Фукуока, Дж. Родейл, Р. Родейл у своїх працях висвітлювали теоретичні основи та практичні прийоми формування органічного сільськогосподарського виробництва. Особливості розвитку вітчизняного ринку органічної продукції та екологізації дослідили у своїх працях відомі вчені: Р.М. Безус, Т.О. Зайчук, Н.В. Зіновчук, О.Ю. Лупенко, О. В. Скидан, О. В. Ходаківська, О. В. Шубравська, В.А. Чудовська, О.І. Шкуратов та ін. Питання організаційно-технологічних аспектів екологізації агровиробництва та виробництва органічної продукції у сільському господарстві висвітлено у працях С.С. Антонця, В.В. Кипоренка, Є.В. Милованова, Л.І. Моклячук, В.М. Писаренка, М.К. Шикули, В.О. Шлапака та ін.

Враховуючи наукові положення висвітлені відомими науковцями, хотілося б відзначити, що, разом з тим, залишаються маловивченими питання концептуальних засад організаційно-економічного механізму екологізації землекористування. Недостатньо розвинені наукові підходи щодо особливостей екологізації землекористування в умовах євроінтеграції.

Мета статті – дослідження та аналіз концептуальних основ організаційно-економічного механізму екологізації землекористування з урахуванням їх інституціонального забезпечення. В результаті дослідження було використано метод системного аналізу при дослідженні теоретико-методологічних засад екологізації агровиробництва; метод аналізу та синтезу стосовно екологічної ситуації у сфері землеустрою.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи стрімкий світовий розвиток науково-технологічних процесів, основні аспекти впровадження екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій, розвиток відновлюваних джерел енергії в Україні, на жаль, відбуваються безсистемно і надто повільно. Постає необхідність впровадження системних заходів, спрямованих на підвищення енергоефективності сектору та розвиток альтернативних джерел відновлюваної енергетики. Попри розвиток негативних процесів, таких як

ерозія, дефляція, дегуміфікація ґрунтів, забруднення земель, все ж існує ганебне розуміння землекористувачів в намаганні одержати максимальну вигоду при мінімальних затратах виробництва.

Основною метою екологізації у сфері землекористування є пошук нових систем землеробства, розробка ефективної структури посівів та сівозмін, встановлення жорстких нормативів щодо забруднення ґрунтів, розвиток інноваційних методів захисту ґрунтів, обмін доступними технологіями і т.д. [2].

Підвищення економічної ефективності використання земельних ресурсів має забезпечуватися науково обґрунтованою структурою земельних угідь, яка водночас створить передумови екологічної стабільності території й нарощення продуктивності природних кормових угідь [3].

Станом на 1 січня 2021 р. земельний фонд України становить 60,3 млн га, або близько 6% території Європи. Площа чорноземів в Україні становить від 15,6 млн до 17,4 млн га в, або близько 8% світових запасів. Сільськогосподарські угіддя становлять близько 19% загальноєвропейських, у тому числі рілля – близько 27% [4].

Маючи чималий земельний фонд, Україна не використовує його повністю для виробництва конкурентоспроможної продукції. Наприклад, площа еродованих земель в Україні становить понад 17 млн га (42 % від загальної кількості сільськогосподарських угідь). Економічні збитки, зумовлені процесами ерозії, становлять 9,1 млрд грн, а втрати грошової вартості земель у 1,5-2 рази більші, ніж сумарний дохід від експорту сільськогосподарської продукції. Сумарні втрати гумусу через мінералізацію та ерозію щорічно становлять 32-33 млн т, що еквівалентно 320-330 млн т органічних добрив [5]. Тож, втрата гумусу й поживних речовин серед видів деградації в Україні посідає провідне місце, а збитки від них тільки через недобір урожаю сільськогосподарської продукції щорічно складають більше 20 млрд грн [6].

Якщо порівнювати розвиток земельних перетворень в європейських країнах, то там сільськогосподарська освоєність території досить різна. Внаслідок несприятливих кліматичних умов на півночі Європи площі розорюваних земель не перевищують 10 % загальної площі скандинавських країн. У структурі сільськогосподарських угідь площа пасовищ та сіножатей в цих країнах сягає 2 %. У Центральній Європі спостерігається найбільша сільськогосподарська освоєність території. Так, у Франції вона становить 54,9 % від загальної площі країни, у Польщі – 57,8 %, Німеччині – 47,9 %; Іспанії – 59,7 %; Швейцарії – 38,7%. На півдні Європи площі оброблюваних земель коливаються в межах від 15 до 20,6% [6].

На відмінну від України, в країнах Євросоюзу вже передбачено фінансування заходів зі збереження ґрунтів в розмірі до 290 млн євро в рік в перші п'ять років і 240 млн євро в наступні 20 років [8]. В залежності від впровадження заходів по боротьбі з деградацією земель очікується поступове зменшення витрат приблизно на 2 млн євро щорічно.

В той же час в Україні витрати на реалізацію заходів з охорони ґрунтів складають близько 41 – 48 млрд грн/рік [6], а от фінансування заходів для реалізації Концепції боротьби з деградацією земель [9] має здійснюватися за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел, передбачених законодавством.

На нашу думку основною причиною критичної екологічної ситуації в землекористуванні, а, отже, і зниженні потенціалу сільського господарства було не послаблення контролю державного управління, а концептуальна невизначеність організаційно-економічних механізмів державного регулювання. Саме це обумовило порушення ринкових принципів державного регулювання, що задекларовані в нормативно-правових актах.

В умовах євроінтеграційних процесів досить важливо визначити основні чіткі принципи екологізації землекористування: доступність землі та природних ресурсів, власність на землю і управління землею. Тож, на нашу думку, інтеграція України до ЄС у сфері екологізації землекористування має здійснюватися шляхом співробітництва із країнами-членами ЄС та бути спрямована на певних концептуальних положеннях:

- 1) захист та відтворення родючості ґрунтів шляхом використання ґрунтозахисних технологій;
- 2) удосконалення системи державного управління земельними ресурсами;
- 3) стимулювання вилучення з інтенсивного використання деградованих, малопродуктивних та техногенно-забруднених земель;
- 4) збереження біологічного та ландшафтного різноманіття;
- 5) усунення ризиків стосовно накопичення пестицидів;
- 6) забезпечення сталого функціонування меліоративних систем;
- 7) укладання міждержавних угод щодо передачі новітніх технологій у сфері органічного землеробства та екологічно безпечного тваринництва;
- 8) відтворення екосистем;
- 9) розвиток органічного виробництва та відновлювальної енергетики;
- 10) дотримання науково обґрунтованих сівозмін та ефективного контролю за їх впровадженням;
- 11) запровадження економічного стимулювання власників землі та землекористувачів за раціональне, екологічнобезпечне землекористування, збереження й відтворення родючості ґрунтів;
- 12) запровадження санкцій за погіршення якісних показників земель;
- 13) формування екологічної мережі як ефективного механізму збереження ландшафтного біорізноманіття.

Перераховані концептуальні положення відносно використання земель в екологічному контексті знайшли своє відображення на запропонованій схемі організаційно-економічного механізму екологізації землекористування (рис. 1).

Першочерговими завданнями системного впровадження екологізації землекористування має бути розробка стимулів до збереження продуктивності

сільськогосподарських угідь, виробництва та реалізації органічної продукції, адже, органічне виробництво спрямоване на поліпшення здоров'я населення через виробництво високоякісного продовольства, сировини та інших продуктів, збереження родючості ґрунтів та навколишнього середовища. Основною умовою ефективного функціонування запропонованої схеми має бути розробка організаційно-економічного механізму державного регулювання екологізації аграрного виробництва.

Практичний досвід ведення сільського господарства орієнтованого на екологізацію аграрного виробництва, доводить, що основоположним чинником успіху зарубіжних ринків є споживчі переваги, тобто переорієнтація споживачів, здатних і готових купувати якісний продукт за вищою вартістю. Тому дуже важливим є визначення напрямів спрямованих на розробку інструментарію екологічного маркетингу і його поетапне впровадження в сільськогосподарських підприємствах, в яких можливий розвиток органічного ринку шляхом реалізації ініціативної екологічної діяльності. Перш за все, потрібно скласти програму екологізації сільського господарства, що передбачає стадії перевірки технологій виробництва, забезпечення екологічного моніторингу та контролю, визначення екологічних вимог та екологічної сертифікації.

Рис. 1. Схеми організаційно-економічного механізму екологізації землекористування

Джерело: розроблено авторами

Поступовим напрямом має стати переорієнтація сільськогосподарських підприємств на еколого орієнтовані модульні господарства з типовими зональними умовами виробництва основних видів продукції продукції. Стосовно екологічної служби перевірки технологій, то вона повинна оснащуватися лабораторіями з контролю навколишнього середовища, включаючи атмосферне повітря, підземні води тощо.

Останніми роками в умовах реформування органів державного екологічного контролю в Україні, особливої значущості також набуває ініціативна діяльність господарюючих суб'єктів, що направлена на вирішення завдань мінімізації негативної дії на довкілля, і отримала назву екологічного менеджменту [10]. Як показує аналіз світового досвіду [11, 12, 13, 14], найбільш перспективним напрямом даної діяльності, одним з важливих інструментів управління природокористування і основним методом оцінки ефективності системи екологічного менеджменту є процедура екологічного аудиту.

Екологічний аудит є ринковим інструментом екологічного менеджменту застосування якого є особливо актуальним при переході до формування сталого ведення сільського господарства [15]. В той же час екологічний аудит є функціонально відособленим напрямком еколого-економічної діяльності на підприємствах, які в свою чергу, добровільно беруть на себе відповідальність за охорону і відновлення природного середовища.

Загальною метою розроблення економічного механізму екологізації сільськогосподарського виробництва є забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини на основі екологізації здійснення виробничої діяльності. Основна мета механізму екологізації сільськогосподарського виробництва полягає у створенні умов, що за допомогою застосування економічних важелів і стимулів забезпечують узгодження економічних й екологічних інтересів суб'єктів господарювання та суспільства в цілому [16].

Ґрунтуючись на представленні механізму як певної послідовності станів або процесів, що обумовлюють собою той чи інший вплив або явище, організаційно-економічний механізм екологізації землекористування має безпосередній вплив на виробництво екологічно безпечної, органічної продукції та виступає як сукупність чинників і заходів, спрямованих на забезпечення сталого комплексного розвитку сільськогосподарського виробництва шляхом його екологізації. Внаслідок порівняльної оцінки функціонування екологізації землекористування та аграрного виробництва сільськогосподарської продукції нами було проведено дослідження досвіду провідних країн ЄС та України з метою розробки стратегічних заходів щодо стратегічних умов розвитку екологічної мережі (табл. 1).

Тож, стратегічною метою сталого розвитку екологізації сільськогосподарського землекористування, а як наслідок, екологізації аграрного виробництва є забезпечення збалансованого економічного, демографічного, соціального та екологічного розвитку сільських територій на основі підвищення конкурентоспроможності й дохідності

сільськогосподарського виробництва, диверсифікації господарської діяльності в сільській місцевості, охорони й раціонального використання природних, трудових і виробничих ресурсів сільських територій, досягнення соціальних стандартів і нормативів для проживання та довголіття сільського населення.

1. Порівняльна оцінка функціонування екологізації землекористування в розвинених європейських країнах та Україні

Країна	Стан використання земельних ресурсів	Екологічні пріоритети	Екологічні інструменти	Екологічні критерії та перспективи
Німеччина	Знищення біорізноманітності за рахунок організації інтенсивного сільського господарства.	Збереження ландшафтів, розроблення планів земельного господарства і подальшого розвитку аграрного сектору із врахуванням еколого-економічних критеріїв.	Екологічна політика. Екологічні регламенти, стандарти та нормативи. Екологічний моніторинг.	Планування екомережі здійснюється на політичному рівні. Пріоритетність екологічної безпеки. Екологічна відповідальність.
Бельгія	Розгалужена густа мережа відповідних сполучень. Інтенсивне використання земельних угідь.	Впровадження Зеленого каркасу. Захист біоландшафтів Фландріїв, що мають міжнародне значення. Зміцнення екологічної безпеки. Підвищення родючості ґрунтів.	Екологічний консалтинг. Екологічний моніторинг. Екологічне лімітування. Екологічний аудит.	Впровадження ефективного механізму вилучення деградованих земель, компенсації для їх утримання. Врегулювання законодавчої бази у сфері землеустрою.

Іспанія	Суттєвий антропогенний вплив на засадах розвитку сільського господарства	В проєкті національної екомережі задіяно практично 2 тис. територій земель екологічного спрямування	Екологічний менеджмент. Екологічний моніторинг. Екологічний консалтинг у сфері землеустрою.	Визначення критеріїв для відбору природних осередків, відповідних принципів побудови екологічних коридорів. Збереження цілісності агроландшафтів.
Швейцарія	Інтенсивність тиск на земельні ресурси, наявність неосвоєних земель.	Своєчасне збереження окультурених агроландшафтів	Екологічні нормативи. Екологічний моніторинг. Екологічне страхування.	Запровадження критеріїв щодо оцінки територій із екологічної точки зору та інтегрованого екологічного управління.
Нідерланди	Екстенсивне використання земельних ресурсів. Екстенсивне землеробство.	Розробка регіональних планів екомережі. Імплементация екологічних коридорів, яке дає найбільший позитивний результат.	Екологічна свідомість. Екологічна політика. Екологічний маркетинг.	Використання результативних природоохоронних заходів. Зміцнення екологічної безпеки.
Україна	Інтенсивне та не раціональне використання земельних угідь	Інституційне забезпечення екологічної мережі. Визначено основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року	Екологічна політика. Екологічні стандарти. Екологічний моніторинг.	Запровадження органічного виробництва. Охорона довкілля. Відтворення і збереження земельних ресурсів.

Джерело: сформовано авторами за даними [11, 17, 18]

Висновки. Врегулювання організаційно-економічного механізму екологізації землекористування сприятиме стабільності та ефективності функціонування сільськогосподарського землекористування, зорієнтованої на вирішення питань продовольчої безпеки держави, досягнення добробуту громадян і розвитку сільських територій, вирішуватиме найпроблемніші питання формування прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення, а також використання та охорону земель, розвитку органічного виробництва, збереження родючості ґрунтів, що сприятиме проводити перспективну політику земельних відносин, що в майбутньому сприятиме впровадженню інвестиційних процесів в аграрному секторі.

Для подолання технологічного відставання сільського господарства в нашій державі необхідно активізувати інноваційні процеси у аграрній сфері та прогресивному розвитку аграрної науки, що зумовлює необхідність формування організаційно-економічного механізму розвитку екологізації землекористування.

Врахування екологічної складової при плануванні стратегій, планів і програм розвитку земельних відносин в Україні, екологізації сільськогосподарської діяльності, застосування екологічного управління на сільськогосподарських підприємствах, має бути першочерговим та обов'язковим, адже це основний шлях, яким йдуть розвинені країни світу, який відповідає сучасній екологічній. Саме тому державна система законодавчих та нормативно-правових актів України у сфері екології землекористування має відповідати сучасному рівню розвитку та забезпечувати проведення єдиної земельної, економічної та екологічної політики, а, особливо, сприяти формуванню високої екологічної культури населення нашої держави.

Література:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України: Закон України / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>.
2. Будзяк В.С., Будзяк В.М. Екологізація землекористування в контексті євроінтеграційних процесів / Інвестиції: практика та досвід № 11/2018. С. 5 – 11
3. Stepanenko, T.O., Khloponina-Gnatenko, O.I., Stankevych, S.V., Sokolov, A.S. (2021). Ecological and economic aspects of agricultural land use in European integration processes. *Ukrainian Journal of Ecology*, 11 (1), 181-185.
4. Земельний фонд України. *Управління Держгеокадастру*. URL: <https://land.gov.ua/?s=земельний+фонд+України>.
5. Паньків З. П. Земельні ресурси: навч. посіб. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 272 с.
6. Балюк С.А., Воротинцева Л.І. Про стан ґрунтового покриву України, його родючість, деградацію та охорону // Моніторинг та індикатори нейтрального рівня деградації земель в Україні. Збірник статей / Під ред. Л.Д. Проценка. — Л.: Простір-М, 2018. - 96 с.
7. European statistics [Electronic resource] // Eurostat: [database] / European Commission. Electronic data. Brussels, 2019. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

8. Киритнюк (Гончарова) Н.М. Правове регулювання захисту ґрунтів за законодавством ЄС: досвід для України / Порівняльно-аналітичне право. — 2013. — № 2. — С. 217—220 [Електронний ресурс]. — URL: http://www.pap.in.ua/2_2013/Korytniuk.pdf.

9. Про схвалення Концепції боротьби з деградацією земель та опустелюванням: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1024-р.- [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2014-p#Text>

10. Чудовська В.А. Організаційно-економічний механізм розвитку виробництва органічної продукції / В.А. Чудовська // Збалансоване природокористування. — 2013. — № 1. — С. 91–98.

11. Patricia E. Salkin, Sustainability and Land Use Planning: Greening State and Local Land Use Plans and Regulations to Address Climate Change Challenges and Preserve Resources for Future Generations, 34 Wm. & Mary Envtl. L. & Pol'y Rev. 121 (2009). URL: <https://scholarship.law.wm.edu/wmelpr/vol34/iss1/4>.

12. Clark G. Evolution of the global sustainable consumption and production policy and the United Nations Environment Programme's (UNEP) supporting activities. Journal of Cleaner Production. 2007. № 15(6). P. 492–498.

13. Lamine C., Dawson J. The agroecology of food systems: Reconnecting agriculture, food, and the environment. Agroecology and Sustainable Food Systems. 2018. № 42(6). P. 629–636.

14. Schut M., Klerkx L., Sartas M. та ін. Innovation platforms: experiences with their institutional embedding in agricultural research for development. Experimental Agriculture. 2016. № 52(4). P. 537–561

15. Кипоренко В.В. Удосконалення еколого-економічного механізму розвитку органічного сільського господарства. *Ефективна економіка*. - № 5., 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4174>.

16. Бігдан О.В., Ходаківська О.В. Теоретико-методологічні основи економічного механізму екологізації аграрного виробництва. Економіка АПК. № 4. — 2013. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:gQJKVIDCP1YJ:https://www.sworld.com.ua/simpoz2/23.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=opera>.

17. Чаплигіна О.В., Шиян А.А. Фактори впливу на ціну земель сільськогосподарського призначення. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2011. №1. С. 36-40.

18. Бородіна О., Прокопа І. Подолання структурних деформацій в аграрному секторі України: інституціалізація і модернізація мало товарного сільськогосподарського виробництва. *Економіка України*. 2015. №4. С. 88-96.

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro Osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy» (2019) [Law of Ukraine «About the main principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine» (2019), № 16] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> [in Ukrainian].

2. Budziak, V.S., & Budziak, V.M. (2018) Ekolohizatsiia zemlekorystuvannia v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv [Greening of land use in the context of European integration processes]. *Investments: practice and experience*, 11, 5 – 11 [in Ukrainian].

3. Stepanenko, T.O., & Khloponina-Gnatenko, O.I., & Stankevych, S.V., & Sokolov, A.S. (2021). Ecological and economic aspects of agricultural land use in European integration processes. *Ukrainian Journal of Ecology*, 11 (1), 181-185. [in English].

4. Zemelnyi fond Ukrainy (2022) [Land Fund of Ukraine]. *Upravlinnia Derzhheokadastru*. Retrieved from <https://land.gov.ua/?s=земельний+фонд+України+на+1+вересня+2022> [in Ukrainian].

5. Pankiv, Z. P. (2008) *Zemelni resursy [Land resources]*. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

6. Baliuk, S.A., & Vorotyntseva, L.I. (2018) Pro stan gruntovoho pokryvu Ukrainy, yoho rodiuchist, dehradatsiiu ta okhoronu [About the state of the soil cover of Ukraine, its fertility, degradation and protection]. *Monitorynh ta indykatory neitralnoho rivnia dehradatsii zemel v Ukraini*. Lviv: Prostrir [in Ukrainian].
7. European statistics (2019) Eurostat: [database] / European Comission. Electronic data. Brussels, Retrieved from: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [in English].
8. Kyrytniuk, (Honcharova), N.M. (2013) Pravove rehuliuвання zakhystu gruntiv za zakonodavstvom YeS: dosvid dlia Ukrainy [Legal regulation of soil protection under EU legislation: experience for Ukraine]. *Porivnialno-analitychne pravo*, 2, 217–220. Retrieved from: http://www.pap.in.ua/2_2013/Korytniuk.pdf [in Ukrainian].
9. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Kontseptsii borotby z dehradatsiieiu zemel ta opusteliuvanniam» (2014) [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the approval of the Concept of Combating Land Degradation and Desertification», № 1024-p.]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2014-p#Text> [in Ukrainian].
10. Chudovska, V.A. (2013) Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rozvytku vyrobnytstva orhanichnoi produktsii [Organizational and economic mechanism of development of production of organic products] *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, 1, 91-98 [in Ukrainian].
11. Patricia E. Salkin (2009) Sustainability and Land Use Planning: Greening State and Local Land Use Plans and Regulations to Address Climate Change Challenges and Preserve Resources for Future Generations, 34 *Wm. & Mary Envtl. L. & Pol'y Rev.* 121. Retrieved from: <https://scholarship.law.wm.edu/wmelpr/vol34/iss1/4> [in English].
12. Clark, G. (2007) Evolution of the global sustainable consumption and production policy and the United Nations Environment Programme's (UNEP) supporting activities. *Journal of Cleaner Production*. № 15(6). P. 492–498 [in English].
13. Lamine, C., & Dawson, J. (2018). The agroecology of food systems: Reconnecting agriculture, food, and the environment. *Agroecology and Sustainable Food Systems*. № 42(6). P. 629–636 [in English].
14. Schut, M., & Klerkx, L., & Sartas, M. (2016). Innovation platforms: experiences with their institutional embedding in agricultural research for development. *Experimental Agriculture*. № 52 (4). P. 537–561 [in English].
15. Kyporenko, V.V. (2015) Udoskonalennia ekoloho-ekonomichnoho mekhanizmu rozvytku orhanichnoho silskoho hospodarstva. [Improvement of the ecological and economic mechanism of development of organic agriculture]. *Efektivna ekonomika*, 5. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4174> [in Ukrainian].
16. Bihdan, O.V., & Khodakivska, O.V. (2013) Teoretyko-metodolohichni osnovy ekonomichnoho mekhanizmu ekolohizatsii aharnoho vyrobnytstva [Theoretical and methodological foundations of the economic mechanism of environmentalization of agricultural production]. *Ekonomika APK*, 4 Retrieved from: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:gQJKVIDCP1YJ:https://www.sworld.com.ua/simpoz2/23.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=opera> [in Ukrainian].
17. Chaplyhina, O.V., & Shyian, A.A. (2011) Faktory vplyvu na tsinu zemel silskohospodarskoho pryznachennia [Factors affecting the price of agricultural land]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu*, 1, 36-40 [in Ukrainian].
18. Borodina, O., & Prokopa, I. (2015) Podolannia strukturnykh deformatsii v aharnomu sektori Ukrainy: instytutsializatsiia i modernizatsiia malo tovarnoho silskohospodarskoho vyrobnytstva. [Overcoming structural deformations in the agricultural sector of Ukraine: institutionalization and modernization of low commodity agricultural production] *Ekonomika Ukrainy*, 4, 88-96 [in Ukrainian].